

Innhold

Forord og introduksjon	5
Kapittel 1	
Utvikling av staten og konstitusjonen	13
Norges konstitusjon og betydning for helsepolitikk	13
Organiseringen av den norske stat	13
Enhetsstat og stemmerett	16
Stortinget	17
Regjeringen	18
Domstoler	19
Mer om Grunnlovens betydning	21
Oppgaver og refleksjon	22
Kapittel 2	
Utviklingen av velferdsstaten og rettigheter	23
Kjennetegn ved en velferdsstat	23
Ulike modeller i ulike land	23
Angloamerikansk modell: minimumssikring	24
Kontinental modell: statussikring - klasse og yrke	24
Inntektsdekning og andre ytelser	25
Utviklingen av en velferdsstat	25
Skole og utdanning	25
Fra kirurger som håndverkere til akademisk disiplin	27
Fra fattighus til sykehus	28
Folkeforsikring	30
Ytelser og tjenester i et livsløp	30
Utviklingen av rettigheter for befolkningen	32
Rettigheter overfor private rettssubjekter	32

Rettigheter til tjenester og ytelser fra offentlige rettssubjekter	34
Utviklingen av retten til helsehjelp	34
Utviklingen av velferdsstaten fremover	36
Oppgaver og refleksjon	37

Kapittel 3

Rettigheter, forpliktelser og ansvar	39
Lovbestemte rettigheter og forpliktelser	39
Retten til helsehjelp	41
Ledelsens implementering av rettigheter i tjenesten	42
Systemansvar og profesjonsansvar	44
Eieransvaret for statseide sykehus: Helseforetak	46
Eieransvaret for helsetjenester i kommunene	49
Lederansvaret: systemansvar og internkontroll	50
Forsvarlige tjenester	51
Øyeblikkelig hjelp	53
Meldeordninger	54
Oppgaver og refleksjon	54

Kapittel 4

Grunnleggende krav til offentlige helsetjenester	56
Ledelse av offentlige helsetjenester og «samfunnsoppdraget»	56
Offentlig innsyn og forsvarlig saksbehandling	57
Ledelse og habilitet	58
Utroskap, korrupsjon og påvirkningshandel	60
Rettssikkerhet	61
Oppgaver og refleksjon	62

Kapittel 5

Samarbeid og koordinering	64
Samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer	64
Veiledningsansvar	64
Koordineringsansvar	65
Koordinering av informasjon	66
Informasjonsansvarlig	66
Journalansvarlig	67
Pasientansvarlig	67
Behandlingsansvarlig	67
Databehandlingsansvarlig	68

Individuelle planer	68
Individuell plan i kommunen og i spesialisthelsetjenesten	69
Individuell plan innen omsorgstjenester	71
Pasienters og pårørendes medvirkning	72
Teknologi, IKT og pasientinformasjon	73
Personvern og datasikkerhet	74
Teknologiske løsninger som ledd i helsehjelpen	74
Pasientjournalloven og helseregisterloven	75
Oppgaver og refleksjon	76

Kapittel 6

Helsepolitikk og ledelse	77
Politisk oppmerksomhet om helsetjenesten	77
Politiske virkemidler for å styre helsetjenesten	78
Helsepolitiske debatter om utviklingen av helsetjenester	79
Stortingets funksjoner overfor helsetjenesten	82
Politisk funksjon i kommunene overfor helsetjenesten	83
Politisk ledelse av helseforvaltningen	84
Offentlige utredninger, høringer og aktuelle saker	85
Riksrevisjonen	85
Sivilombudsmannen	86
Oppgaver og refleksjon	87

Kapittel 7

Helsereformer og samhandlingsreformen	88
Nivåene i helsetjenesten og styring med reformer	88
Helsereformer	88
HVPU-reformen - fra 1991	89
Fastlegereformen	90
Helselovreformen - fra 2001	90
Helseforetaksreformen - fra 2002	92
Opptrappingsplan for psykisk helse - 1999-2006	92
Rusreformen - 2004	93
Samhandlingsreformen - 2012	94
Fritt behandlingsvalg - 2015	94
Samhandlingsreformen og finansieringssystem	95
Gjennomføring og forarbeid	96
Lovregulering av samhandlingsreformen	97
Omsorgsbegrepet, pasient og bruker	98

Utvidet definisjon av helsepersonell	98
Forebygging og behandling på lavest mulig nivå	99
Avtaler	99
Kritikk av ordningen	100
Oppgaver og refleksjon	100

Kapittel 8

Folkehelsepolitikk og folkehelsearbeid	102
Fra folkeopplysning til arbeid med folkehelse og nye utfordringer	102
Behovet for målrettet arbeid med folkehelsen	103
Forebygging i helse- og omsorgstjenesten	104
Folkehelsearbeid og ulike beslutningsnivåer	104
Folkehelseinstituttet og arbeid med kunnskap og planer	105
Folkehelsearbeid i kommunene	106
Folkehelsearbeid i helseforetak, stat og fylkeskommune	108
Formålet med folkehelseloven	109
Kommunens plikter	110
Beredskap, samarbeid og tilsyn	112
Kritikk av folkehelseloven	114
Oppgaver og refleksjon	115

Kapittel 9

Offentlig helseforvaltning	116
Organiseringen av helseforvaltningen	116
Ledelsen av helse- og omsorgsdepartementet	116
Helsedirektoratet	117
HELFO - Helseøkonomiforvaltningen	118
SAK	118
Kunnskapssenteret	118
Folkehelseinstituttet	119
Statens helsetilsyn (Helsetilsynet)	120
Statens legemiddelverk	120
Statens strålevern	121
Statens helsepersonellnemnd (HPN)	121
Norsk pasientskadeerstatning (NPE)	121
Oppgaver og refleksjon	122

Kapittel 10

Ledelse og styringsansvar 123

Ledelse 123

Ledelse og mangfold 125

Jakten på «talentet» og tilrettelegging for innovasjon 126

Ledelse av «kjerneoppgaver» og fullmakter 127

Ledelsesansvar, HMS og internkontroll 129

Konflikt mellom ansatte og pasienter 130

Arbeidsgivers styringsrett 131

Endring i arbeidsoppgaver 133

Rekruttering og «turnover» 133

Permittering, oppsigelse og avskjed 134

Virksomhetens policy og styringsrett 135

Oppgaver og refleksjon 136

Kapittel 11

Omstillinger og strategisk lederskap 137

Omstillinger kontinuerlig 137

Mål, krav til prosess og innhold 138

Konflikter kan være konstruktivt 139

Behovet for endret kompetanse og dialog 140

Evne til å justere «kursen» underveis i omstillingen 140

Strategisk ledelse 141

Oppmerksomhet mot ansattes kompetanse 142

Oppmerksomhet om kjerneoppgaver og situasjonen i virksomheten 144

Oppgaver og refleksjon 144

Kapittel 12

Korporativ stat og organisasjonsliv 146

Korporativ stat 146

Ulike former for organisasjoner 147

Organisasjonsfriheten 148

Arbeidsgiverorganisasjoner 149

Hovedsammenslutninger på arbeidstakersiden 150

Toparts- og trepartssamarbeid i arbeidslivet 151

Hovedavtaler 151

Tariffavtaler og tariffavtaledekning 152

Frontfag 152

Fredsplikt, plassoppsigelse og plassfratredelse 153

Riksmekling og arbeidskonflikt	155
Salg av kommunikasjonstjenester og påvirkningsarbeid	157
New public management (NPM)	159
Oppgaver og refleksjon	161

Kapittel 13

Forhandlinger	163
Forhandlinger som ledd i ledelse og helsepolitisk arbeid	163
Målet med forhandlinger	163
Utarbeidelse av en forhandlingsstrategi	165
Ulike typer av forhandlinger	166
Forhandlingsarbeidet og forhandlingsteknikker	167
Forberedelser	167
Hva kjennetegner god forhandlingsledelse	169
Gjennomføringen av forhandlinger	169
Tillit og markeringer	172
Avslutning på forhandlinger	172
Om å fortolke forhandlingsresultatet	174
Særskilt om tariffforhandlinger i arbeidsforhold	174
Alternativer til forhandlingsløsning og mekling	176
Oppgaver og refleksjon	177
Litteratur	179